

Asia: VN/33945/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

-

2. Oppimisen tukea ja erityisopetusta koskevat säädösehdotukset

Hallituksen esityksessä kuvataan, että opiskelijalla olisi oikeus tukiopetukseen, oppimisen tukeen sekä erityisopetukseen. Pääpaino oppimisen tuen ja ohjauksen kokonaisuudessa olisi esityksen mukaisesti ennaltaehkäisevässä oppimisen tuessa. Oppimisen tuki voisi 28 §:n mukaan olla sekä opetushenkilöstön antamaa tukiopetusta että erityisopettajan ja muun henkilöstön antamaa tukea ja ohjausta. Lisäksi 28 a §:n mukaan opiskelijalla olisi oikeus erityisopetukseen, mikäli 28 §:n oppimisen tuki ei olisi riittävää. Tällöin koulutuksen järjestäjä tekisi 28 b §:n mukaisen hallintopäätöksen erityisopetuksesta.

Espoon kaupunki pitää tärkeänä, että oppimisen tukea, tukiopetusta ja erityisopetusta on saatavissa kaikille sitä tarvitseville lukiolaisille oikea-aikaisena, joustavana sekä lyhytaikaisena. Pitkäaikainen perusopetuksen kaltainen erityisopetus ei sovellu lukiokoulutukseen, jonka yhtenä tehtävänä on antaa valmiudet korkea-asteen opintoihin sekä luoda edellytykset saavuttaa lukion oppimäärä sekä ylioppilastutkinto. Lukion oppiaineita tai ylioppilastutkintoa ei tule yksilöllistää.

Esityksessä tulee selkeästi tuoda ilmi, että oppiaineeseen liittyvää tukiopetusta voi antaa vain kelpoinen aineenopettaja, jotta oppiaineen tavoitteet saavutetaan opetussuunnitelmassa vaaditun tason mukaisesti.

Erityisopetukseen oikeutettujen opiskelijoiden määrittely hallintopäätöksillä vähentäisi väistämättä erityisopettajien opiskelijoiden tukemiseen annettavaa aikaa, sillä anomukset, kuulemisjärjestelyt sekä päätösten valmistelu sitovat oppilaitoksen hallinnon ohella myös erityisopettajien työaikaa.

Hallintopäätökset myös tarpeettomasti viivyttaisivat tuen antamisen aloittamista. Lisäksi on todennäköistä, että erityisopettajien resurssit kohdentuisivat korostetusti erityisopetuspäätöksen saaneiden opiskelijoiden tukemiseen, jolloin muita lukio-opiskelijoita palveleva oppimisen tuki jäisi vähempiarvoisempaan asemaan.

Esitetyt muutokset 28 §:ään vahvistavat opiskelijoiden oikeutta saada oppimisen tukea, tukiopetusta ja erityisopetusta. Monipuolisemman ja tehokkaamman tuen järjestäminen vaatii lisäresurssia sekä erityisopetukseen että muun opetushenkilöstön antamaan tukiopetukseen. Koulutuksen järjestäjille tulee korvata tähän liittyvät menot täysimääräisesti osana valtionosuusrahoitusta.

Espoon kaupunki kannattaa 28 b §:n 2 momentin mainintaa perusopetuksessa tehtävän erityisen tuen päätöksen tietojen siirrosta toiselle asteelle. Tukitoimien aloittaminen viivytyksettä heti lukio-opintojen alussa on ensiarvoisen tärkeää. Tiedonsiirtoa ei kuitenkaan tulisi jättää koulutuksen järjestäjien vastuulle, vaan tähän tulee laatia valtakunnallinen ratkaisu, joka on sujuva, tietoturvallinen ja systemaattinen.

3. Lukiokoulutuksen rahoitusperusteita koskevat säädösehdotukset

Hallituksen esityksessä lukiokoulutuksen yksikköhinnan määräytymistä ehdotetaan muutettavaksi siten, että laskentaperusteet tukisivat nykyistä paremmin alueellista saavutettavuutta ja lasten sivistyksellisten oikeuksien toteutumista harvaan asutuilla alueilla. Espoon kaupunki muistuttaa, että pääkaupunkiseudulla saavutettavuuden ja sivistyksellisten oikeuksien turvaaminen edellyttävät kotouttamisen vahvistamista.

Espoon lukioissa on tällä hetkellä yli 12 % vieraskielisiä opiskelijoita ja määrän ennustetaan nousevan vuosikymmenen loppuun mennessä 20 %:iin. Maahanmuuttajien sekä monikielisen väestön eheän koulutuspolun turvaaminen edellyttää riittäviä resursseja mm. S2-opetukseen sekä tukeen ja ohjaukseen. Espoon kaupunki ehdottaa, että muuta kuin kansalliskieliä puhuvien opiskelijoiden määrä huomioitaisiin osana rahoitusperusteita. Kotoutumisen tukeminen rahoitusperusteiden kautta tukisi myös tavoitetta nostaa korkeakoulutettujen osuutta väestöstä.

4. Englanninkielistä lukiokoulutusta, opiskelijavalintaa ja ylioppilastutkintoa koskevat säädösehdotukset

Espoon kaupunki kannattaa englanninkielisen ylioppilastutkinnon rajattua suorittamismahdollisuutta osana lukiolain ja ylioppilastutkintolain muuttamista. Hallituksen esityksessä on kuitenkin kohtia, joita tulee tarkentaa ja joiden vaikutukset tulee selvittää huolellisesti ennen lakimuutoksia.

Kansalliskiellisen koulusivistyksen turvaaminen on kannatettava tavoite, mutta Espoon kaupunki ei pidä realistisena, että englanninkielisen lukiokoulutuksen suorittanut henkilö kykenisi suorittamaan suomi/ruotsi toisena kielenä (S2/R2) oppimäärän tasoisen kokeen osana ylioppilastutkintoa.

Jos esitys hyväksyttäisiin nykyisenlaisena, pitäisi joidenkin opiskelijoiden suorittaa S2-ylioppilaskoe käytännössä 2,5 vuoden suomen kielen opintojen pohjalta. Tämä tulisi olemaan todella vaativaa. S2-koe on lähentynyt koko olemassaolonsa ajan äidinkielen ja kirjallisuuden koetta, ja se mittaa nykyisellään kriittistä ja kulttuurista lukutaitoa sekä taitoa tuottaa erilaisia suomenkielisiä tekstejä.

Vaikka nykyisessä S2-opetussuunnitelmassa ei mainita eurooppalaisen viitekehyksen mukaisia kielitaitotasoa, on oletus käytännössä, että S2-opiskelijoiden kielitaito olisi lukion alussa B1-tasolla (peruskielitaidon taso). Osa englanninkielisen tutkinnon suorittajista aloittaisi lukion suomen opinnot kuitenkin tasolta A0 eli alkeistasolta. Kielen omaksumiseen kuluvaan aikaan vaikuttaa moni asia, esimerkiksi kielen oppijan osaamien kielten samankaltaisuus opittavan kielen kanssa, aiemmat kielenoppimiskokemukset, motivaatio ja mahdollisuudet käyttää opeteltavaa kieltä. Vaikka englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittajat elävät suomen- tai ruotsinkielisillä paikkakunnilla, eivät he opi arjessaan samalla tavalla suomea kuin nykyiset lukioiden S2-opiskelijat, koska he opiskelevat muut aineet englanniksi toisin kuin nykyiset S2-opiskelijat ja todennäköisesti myös elävät varsin kansainvälisessä sosiaalisessa ympäristössä. Onkin perusteltua sanoa, että tulevat englanninkielisen tutkinnon opiskelijat eivät opiskele suomea toisena vaan vieraana kielenä.

Käytännössä englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittajista tulee aiheutumaan esityksessä mainittua suurempia kustannuksia, jos vaatimus S2-kokeen suorittamisesta hyväksytään. Opiskelijat tulevat tarvitsemaan huomattavasti nykyisen opetussuunnitelman mukaisia S2-kursseja intensiivisempiä kielikursseja ja myös omia oppimateriaaleja, joissa huomioidaan nykyisissä opetussuunnitelman perusteissa mainittujen sisältöjen lisäksi myös kielitaidon kehittyminen alkeista alkaen. Mahdollisista tukitoimista huolimatta S2-kokeesta suoriutumisen odotettavissa vaikeuksia. Espoon kaupunki ehdottaa, että opiskelijoilta edellytetään pakollisena S2-oppimäärän suorittamista, mutta ei S2:n suorittamista osana ylioppilastutkintoa.

Kansalliskielisen koulusivistyksen turvaamisen näkökulmasta on esityksen mukaisesti perusteltua rajata hakijajoukkoa valintaperusteiden kautta siten, että englanninkieliseen lukiokoulutukseen eivät hakeudu henkilöt, jotka kykenevät suoriutumaan kansalliskielisestä lukiokoulutuksesta.

Hakijoiden yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi opiskelijavalintaprosessi sekä -kriteerit tulee luoda valtakunnallisesti yhtenäisiksi. Espoon kaupunki ehdottaa, että opiskelijavalinnassa toteutetaan valtakunnallisesti yhdenmukainen pääsykoe tai testi, jonka perusteella hakijat voidaan asettaa järjestykseen. Pääsykokeen tulisi mitata englannin kielen taitoa sekä lukion oppimäärän suorittamiseen vaadittavia akateemisia valmiuksia ja siihen kutsuttaisiin ainoastaan hakijat, jotka täyttävät englanninkieliseen lukiokoulutukseen vaadittavat rajatut kriteerit, kuten vaatimuksen siitä, että valittava henkilö ei voisi suoriutua suomen- tai ruotsinkielisestä lukiokoulutuksesta. Pääsykokeen muoto voisi olla soveltuvin osin monivalintakoe.

Espoon kaupunki muistuttaa, että hakijoiden aikaisemman koulutustaustan selvittäminen ja suomen tai ruotsin kielen osaamisen arviointi lisäävät hallinnollista työtä sekä johtavat todennäköisesti kirjaaviin tulkintoihin hakukelpoisuudesta koulutuksen järjestäjien välillä. Lukiolain uuden pykälän 21 a hakukelpoisuuteen liittyvät lisäedellytykset eivät saisi olla monitulkintaisia eivätkä edellytysten täyttymiseen liittyvät tiedot – kuten oleskeluaika tai opintoaika Suomessa ym. – vaikeasti selvitettäviä.

Englanninkielisen lukiokoulutuksen laadun varmistaminen edellyttää, että järjestämisluvan saaneet lukiokoulutuksen järjestäjät saavat kelpoisia opettajia, ja yliopistoilla on valmiudet kouluttaa riittävästi opettajia antamaan englanninkielistä opetusta. Kelpoisten ja osaavien opettajien rekrytoinnissa tulee hyödyntää nykyistä enemmän myös ulkomailta muuttaneita, englantia äidinkielenään puhuvia henkilöitä.

Espoon kaupunki tukee esityksessä mainittua englanninkielisen oppimateriaalin tuottamisen tukea.

Osana 12 §:ssä mainitun opetussuunnitelman laatimista Espoon kaupunki pitää tarkoituksenmukaisena, että IB-koulutuksen PreIB:n opetussuunnitelmaa voidaan hyödyntää ja että ne koulutuksen järjestäjät, jotka tarjoavat sekä IB-koulutusta että englanninkielistä lukiokoulutusta, voivat mahdollisesti hyödyntää samoja opetusryhmiä ja oppisisältöjä jne.

Englanninkielinen ylioppilastutkinto palvelee erityisesti seuraaviin ryhmiin kuuluvia: 1) englanninkielisessä tai kaksikielisessä perusopetuksessa ja lukio-opetuksessa olleet, 2) suomalaiset paluumuuttajat, joiden vahvin akateeminen kieli on englanti sekä 3) vanhempien työn vuoksi Suomeen muuttaneet nuoret, joilla englanti on ollut koulukieli. Näiden kohderyhmien osalta englanninkielinen ylioppilastutkinto on selkeä kansallinen vetovoimatekijä, joka vahvistaa korkeasteelle suuntautuvia koulutuspolkuja ja voi edesauttaa korkean lisäarvon työperäistä maahanmuuttoa. Lisäksi englanninkielinen ylioppilastutkinto parantaa koulutuksen saavutettavuutta, koska se parantaa em. kohderyhmien oppivelvollisuuden toteutumista laajentamalla olemassa olevia koulutusvaihtoehtoja.

Espoon kaupunki kannattaa 21 a §:n 2 momentissa esitettyä rajausta, että lukiokoulutukseen otettavalta hakijalta edellytettäisiin, että hän oleskelee Suomessa muun kuin opiskelun perusteella.

Espoon kaupunki pitää pienenä riskinä sitä, että englanninkielisen lukiokoulutuksen suosion kasvu voi hidastaa suomeen ulkomailta muuttaneiden perheiden kotoutumista, mikäli suomen tai ruotsin kielen osaamiseen ei ole riittäviä kannusteita. Kotoutumiseen liittyvät haasteet voivat myös johtaa siihen, että suomalaisen koulutusjärjestelmän englannin kielellä läpi käyneet henkilöt muuttavat ulkomaille, jolloin koulutukseen käytetty investointi valuu kansantaloudellisesta näkökulmasta hukkaan.

Tästä huolimatta rajatulle kohderyhmälle englanninkielisen ylioppilastutkinnon tuominen kolmanneksi tutkintokieleksi tukee toisen asteen koulutuksen ja sitä myötä korkea-asteen koulutuksen suorittamista ja näin ollen vahvistaa väestön koulutustasoa.

5. Taito- ja taideaineiden ylioppilaskoetta koskevat säädösehdotukset

Ylioppilastutkintoon kuuluvista ja järjestettävistä kokeista säädetään ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019) 3 §:n 1 momentissa. Espoon kaupunki kannattaa hallituksen esitystä muuttaa 1 momenttia siten, että ylioppilastutkinnossa suoritettaviin kokeisiin lisättäisiin taito- ja taideaineiden koe, mutta toteaa, että säädösehdotukseen liittyy haasteita, jotka tulee selvittää huolellisesti ennen lakimuutosta.

Hallituksen ehdotuksessa ylioppilastutkinnosta annettuun valtioneuvoston asetuksen (612/2019) 4 §:ään lisättäisiin säännös siitä, että taito- ja taideaineissa kokeet järjestettäisiin musiikissa, kuvataiteessa ja liikunnassa. Espoon kaupunki kannattaa tätä hallituksen esitystä.

Lain 4 §:ssä säädetään ylioppilastutkinnon kokeiden järjestämisestä. Ylioppilastutkinto-lautakunta määrää kokeiden järjestämisen aikataulusta ja järjestelyistä. Ylioppilastutkintolautakunnan määräysten mukaisesti kokeissa voi olla suullisia tehtäviä ja jatkossa myös valmistavia näyttöjä. Valmistavat näytöt tarkoittaisivat taidollisia ja taiteellisia näyttöjä, jotka liittyisivät taito- ja taideaineiden kokeisiin. Valmistavat näytöt suoritettaisiin ennen varsinaista koetta osana lukion oppimäärän mukaista opetusta. Espoon kaupunki kannattaa 4 §:n momentin 4 lisäystä valmistavista näytöistä, mutta toteaa, että valmistavien näyttöjen toteutukseen ja arviointiin sisältyy paljon avoimia kysymyksiä, jotka tulee ratkaista ennen lakimuutosta.

Espoon kaupunki näkee hallituksen esityksen mukaisesti, että taito- ja taideaineiden kokeen lisääminen ylioppilastutkintoon vahvistaisi taito- ja taideaineiden merkitystä lukio-opinnoissa. Tämä parantaisi kokelaiden mahdollisuuksia osoittaa lukion oppimäärään liittyvää osaamistaan, tukisi lukiolaisten erilaisten vahvuuksien tunnustamista ja vahvistaisi laaja-alaista yleissivistystä. Lisäksi taito- ja taideaineiden kokeet osana tutkintoa mahdollistaisivat niiden huomioon ottamisen korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa nykyistä paremmin.

Espoon kaupunki toteaa, että siirtyminen taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeisiin edellyttää opetussuunnitelman tarkastamista kuvataiteen, liikunnan ja musiikin osalta. Nykyisellään opetussuunnitelman sisällöt ovat taito- ja taideaineissa todella laajoja ja monimerkityksellisiä. Opetus voidaan toteuttaa hyvin erilaisia tekniikoita ja materiaaleja käyttäen. Opetussuunnitelman moduulien sisältöjen tulisi vastata yo-kokeen vaatimuksia yhdenmukaisten oppimistavoitteiden saavuttamiseksi. Taito- ja taideaineen ylioppilaskoe edellyttää oppiaineiden uudenlaista toteutusta.

Espoon kaupunki huomauttaa, että taito- ja taideaineen ylioppilaskokeen tulee perustua yhdenmukaiseen oppimateriaaliin. Opetussuunnitelma on tällä hetkellä varsin monitulkintainen ja opettajat valmistelevat paljon itsenäisesti opetusmateriaalia opintojaksoille.

E erityisen tärkeänä kysymyksenä Espoon kaupunki näkee sen, että taito- ja taideaineiden luonteelle ominainen taidollinen ja taiteellinen sekä teorettinen prosessinomainen työskentely tulee huomioiduksi kehitettäessä valmistavaa näyttöä ja ylioppilaskoetta.

Espoon kaupunki esittää huolen valmistavaan näyttöön sekä ylioppilaskokeeseen liittyviin avoimiin kysymyksiin: Lukioiden resurssit ja olosuhteet valmistavan näytön toteutustavan suhteen eivät saa asettaa kokelaita arvioinnissa epätasa-arvoiseen asemaan. Valmistavan näytön arvioinnin yhdenvertaiset kriteerit ja toistettavuus eri koekerroille tulee varmistaa. On ratkottava, miten näytöt valvotaan, vai muodostuuko näyttö opiskelijan itsenäisestä työskentelystä. Ovatko näyttötilaisuudet muusta opetuksesta erillisiä vai tuleeeko näytölle oma opintojakso? Tulisiko näytöt sensoroida alueellisesti vai valtakunnallisesti?

Taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeen toteutustapaa tulee tarkasti pohtia: Onko kyseessä (kehitys)prosessin kuvaus, oppiaineen historian koe, teoriakoe vai mahdollisesti materiaalin kanssa tehtävä koe? Hyödynnetäänkö kokeessa tietyn kestoista opiskelijan omaa oppimispäiväkirjaa tai portfolioa? Koekysymyksiä pohdittaessa on tärkeää miettiä, minkälaisiin tarpeisiin kokeessa olevat kysymykset vastaavat. Ohjaavatko jatko-opintopaikkojen vaatimukset tehtävien muotoa ja sisältöä?

On tärkeää tarkentaa, mitä mitataan ja voidaan mitata määrämittäisesti, riippumattomasti ja tasapuolisesti.

Espoon kaupungin näkemys on se, että liikunnan ylioppilaskokeessa (kuten myös muiden taito- ja taideaineiden kohdalla) tulisi varmistaa, että liikunnan erityisosaaminen ja harrastuneisuus sekä oppiaineen prosessimaisuus saataisiin näkyviin. Ylioppilaskokeen tulisi olla monipuolinen ja luotettava, jotta sillä voidaan osoittaa riittävän kattavasti lukio-opinnoissa hankittu osaaminen. Tehtävätyyppejä voisivat olla esimerkiksi videoanalyysi, liikuntasuunnitelma, monivalintatehtävät, essee.

Nykyisellään taideaineiden opiskelussa keskitytään työprosessien suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin sekä taiteen ilmiöihin, teorioihin ja analysointiin. Taideaineiden parissa työskentely on tyypillisesti pitkäkestoinen taiteellinen prosessi ja pitkäkestoinen oppimiskokemus. Tehtävänannon julkaisun ja kokeen välinen aika liittyy oleellisesti kokeen eri malleihin, joita voidaan toteuttaa. Yo-kokeiden järjestämisen aikatauluhahmotelman mukaan tehtäväksiannon ja kypsyyskokeen välissä olisi sekä keväisin että syksyisin n. 4–6 viikkoa aikaa, yo-kirjoitusten alkuun tasan yksi kuukausi. Tämä mahdollistaisi vain lyhytkestoisen näytön. Espoon kaupunki toivoo, että yo-kokeen suunnittelussa huolehditaan siitä, että taiteellisen prosessin kaari säilyy.

Espoon kaupunki esittää, että erityisen koulutustehtävän saaneet lukiot huomioidaan uudistuksessa. Erityisen koulutustehtävän mukaisen opetussuunnitelman mukaan opiskelevat musiikkilukiolaiset eivät Espoossa suorita tätä nykyä samoja valtakunnallisia valinnaisia MU02-04-opintojaksoja kuin yleislukiolaiset.

Lopuksi Espoon kaupunki toteaa, että taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeiden kehitysprosessissa olisi tärkeää laatia, testata ja pilotoida valtakunnallista kriteeristöä ja arviointijärjestelmää. Lisäksi olisi tärkeää varmistaa, että uudistuksen toteutuessa opettajat saisivat riittävästi koulutusta valmistavan näytön toteuttamisesta, opiskelijan yo-kokeeseen valmistautumisesta, valmistavan työn ja kypsyyskokeen arvioinnista.

6. Tilauskoulutusta koskevat säädösehdotukset

Espoon kaupunki kannattaa hallituksen esityksessä olevia säädösehdotuksia.

7. Muut kommentit

-

Turpeinen Jaakko
Espoon kaupunki, kasvun ja oppimisen toimiala